

בהם חום [הבל]. כי בדבר המוסיף הבל אסור לטמון אפילו מבעוד יום [לקמן במשנה מז ב].

אמר רבא: מפני מה אמרו: אין טומנין בדבר שאינו מוסיף הבל משחשכה, כמו צמר, למרות שאין הוא מוסיף בבישול? — גזרה שמא כשיבוא לטומנה הוא ימצאנה צוננת, וירתיה את הקדירה, ויעבור על איסור בישול בשבת⁽¹⁰⁷⁾.

אמר ליה אביי לרבא: אי הכי, לדבריך, שיש לחשוש אפילו במטמין בדבר שאינו מוסיף הבל שמא יבוא להרתיח, על הטמנה בין השמשות נמי ניגזר שלא להטמין אז! שהרי לאיסור שבות דרבנן שהוא מחמת חשש דאורייתא גזרו בין השמשות, והראיה שאסרו אז לעשר טבל ודאי, שהוא מחמת גזירה שלא יבואו לתקן כלים בשבת!?

אמר ליה רבא לאביי: סתם קדירות רותחות הן בשעת בין השמשות, לפי שסמוך לבין השמשות מסירים אותן מעל האש, ואין לחוש אז שמא ימצא קדירה צוננת ויבוא להרתיח אותה.

ואמר רבא: מפני מה אמרו אין טומנין ב-תז בדבר המוסיף הבל כמו גפת [פסולת זיתים

כי ביחס לעירוב הראשון שהונח לפני בין השמשות אנו מתייחסים לבין השמשות כמו לילה, ואומרים שכבר קדש היום בבין השמשות לפני שנאכל העירוב, וביחס לעירוב השני אנו מתייחסים לבין השמשות כמו ליום ונמצא שהונח העירוב לפני כניסת השבת, והיה שם עד תחילת הלילה, שהוא הזמן של כניסת השבת.

ותמהינן: מה נפשך!

אי בין השמשות יממא הוא — רק עירוב בתרא ליקני, ואילו עירוב קמא לא ליקני, שהרי נאכל העירוב בבין השמשות, שלפי הצד הזה הוא עדיין יום.

ואי בין השמשות ליליא הוא, רק עירוב קמא ליקני, ואילו עירוב בתרא לא ליקני, כי נמצא שהונח העירוב אחר כניסת השבת.

ומשינינן: פרק הזמן של בין השמשות — ספקא הוא אם הוא יום או לילה. ואיסור תחומין והנחת העירוב הוא רק מדרבנן, וספקא דרבנן — לקולא.

שנינו במשנה, שמותר לטמון את החמין בבין השמשות. ומוכח שלאחר חשיכה אסור לטמון אותם, ואפילו בדבר שאינו מוסיף

בישול, אבל דבר לח אסור מן התורה לבשלו שוב אחרי שנתבשל.

אמנם הר"ן והרשב"א חלקו על הרא"ש, ולשיטתם אין איסור בבישול אחרי בישול אפילו בדבר לח, ואילו את האיסור להטמין שנאמר בסוגיינו מבארים, שיש מקום לחשוש שמא ירצה להרתיח את קדירתו, ויבוא לחתות בגחלים, שזהו איסור דאורייתא של מבעיר ומכבה.

107. רש"י פירש, שאם יטמינו בשבת, יתכן שתהיה הקדירה צוננת וכשיבואו לחמם אותה יכשלו בבישול בשבת דאורייתא, וכמובא ברש"י ד"ה אי הכי בין השמשות.

והקשה הרא"ש הרי בגמרא מבואר שמותר מן התורה לחמם בשבת דבר מבושל שהצטנן? [לקמן קמה, ב, כל שבא בחמין מערב שבת, שורין אותו בחמין בשבת] ומתרץ הרא"ש שאכן בדבר יבש אין חיוב מדאורייתא בבישול אחר

הכספא, השחיר, החלק התחתון של השמים ועדיין לא הכספא החלק העליון, מחמת קרני האור של החמה המופנים כלפי מעלה — הרי זה בין השמשות.

ורק כאשר הכספא, השחיר, גם החלק העליון והשוה לתחתון — זהו לילה, דברי רבי יהודה.

רבי נחמיה אומר: אורך הזמן של בין השמשות הוא: **כדי שיחלך אדם משתשקע החמה חצי מיל, ואז הוא לילה.**

רבי יוסי אומר: בין השמשות הוא זמן קצר ביותר, כהרף עין, כזמן של קריצת העין, ברפיון. זה הלילה נכנס וזה היום יוצא. ואי אפשר לעמוד עליו מחמת הזמן הקצר. ולפני כן הוא יום ממש.

אמר רב: מטילין אותו, את בין השמשות, לחומר שני ימים.

למאי הלכתא?

אמר רב הונא בריה דרב יהושע: לענין טומאה של זב.

“זב” הוא אדם שיצאה מגופו פעמיים זיבה, ביום אחד, או בשני ימים הסמוכים זה לזה. והרי הוא טמא עד שיעברו עליו שבעה ימים נקיים מזיבה, שאז הוא טובל במי מעין [מים חיים], ונטהר.

כמו כן, אם יצאה הזיבה בפעם אחת בלבד אלא שהתמשכה יציאת הזיבה בפרק זמן שהיו בו שני ימים סמוכים, וכגון, שיצאה הזיבה סמוך לסוף היום ונמשכה עד ללילה, השייך ליום הבא. שנחשב הדבר כאילו ראה

לאחר כבישתם] וזבל, ואפילו מבעוד יום — גזירה שמא יטמין ברמץ [שהוא אפר המעורב בגחלים], לפי שיש בה גחלת.

אמר ליה אביי: ויטמין אפילו ברמץ שיש בו גחלת, ומה בכך?! שהרי מבעוד יום אין לחשוש שמא יבוא להרתיח את הקדירה, שהרי אכן מותר לו אז להרתיח?!?

אמר ליה רבא: גזירה שמא יטמין מבעוד יום קדירה שלא התבשלה כל צורכה, ויחתה בגחלים לאחר חשיכה, כדי שתתבשל בשבת. ולכן גזרו שלא להטמין מבעוד יום אפילו קדירה שהתבשלה כל צורכה.

ומצינו במשנה לקמן, שגזרו חכמים שלא להשהות קדירה על האש, ואפילו מבושלת כל צרכה, עד שיגרוף את הגחלים או עד שיקטום [שיפזר עליהם אפר], כדי שלא יבוא לחתות בגחלים. ולכן אסור להטמין ברמץ שיש בו גחלת. וגזרו חכמים שלא להטמין בכל דבר שמוסיף הבל, ואפילו אין שם גחלת, כדי שלא יבואו להטמין ברמץ.

תנו רבנן: פרק הזמן הקרוי בין השמשות הרי הוא —

א. ספק אם יש בו גם מן היום וגם מן הלילה.

ב. ספק כולו מן היום.

ג. ספק כולו מן הלילה.

ולכן, מטילין אותו לחומר שני ימים. וכפי שיבואר לקמן.

ואיזהו “בין השמשות” — משתשקע החמה, כל זמן שפני מזרח מאדימין, שנראת אדמומית החמה בעבים.

שתי ראיות בשני ימים סמוכים. והרי הוא טמא משום זב.

ואם ראה שלש ראיות של זיבה ביום אחד או ביומיים או בשלשה ימים סמוכים זה לזה הרי הוא חייב בקרבן זב, ואסור בכניסה למקדש ובאכילת בשר קדשים עד שיביא את קרבנו. **דתנן: מי שראה זיבה בשני ימים, בין השמשות, וכגון שראה את הזיבה הראשונה בבין השמשות שלאחר יום ראשון ואת השניה בבין השמשות שלאחר יום שני** —

הרי הוא ספק לטומאה.

כי מצד אחד יתכן שהיו שתי הראיות בשני ימים סמוכים, ביום ראשון וביום שני, ונטמא.

שהרי יתכן ובין השמשות של יום ראשון הוא כולו מיום ראשון ובין השמשות של יום שני הוא כולו מיום שני, ונמצא שראה שתי ראיות של זיבה בשני ימים סמוכים.

וכמו כן יתכן שבין השמשות שלאחר יום ראשון הוא כבר לילו של יום שני, ואילו בין השמשות שלאחר יום שני גם הוא יום שני, ונמצא שראה שתי ראיות ביום אחד.

ומאידך, יתכן שראה את שתי הראיות בשני ימים שאינם סמוכים, שבין השמשות שאחרי יום ראשון היה יום ראשון, ובין השמשות שלאחר יום שני היה כבר לילו של יום שלישי, ונמצא שיום שני היה יום נקי מראיה, שהפריד בין שני הימים של הראיה, ואינו נעשה בכך זב.

וכמו כן הרי בידו ספק לחיוב לקרבן.

כי יתכן גם שהראיה הראשונה היתה ביום ראשון ואילו השניה היתה גם ביום שני וגם ביום שלישי, ונחשבת כשתי ראיות בשני ימים סמוכים, ונמצא שראה שלש ראיות בשלשה ימים סמוכים, והרי הוא חייב בקרבן.

וכיון שהדבר ספק, הוא מביא חטאת העוף הבאה על הספק, ואותה חטאת נמלקת, ומזים מדמה על המזבח, אך אינה נאכלת. כי שמא אינו זב שחייב בקרבן, והרי היא נבילה, כיון שנמלקה כדין קרבן העוף ולא נשחטה כדין עוף חולין.

ואם ראה ראה אחת ביום אחד בין השמשות — הרי הוא ספק לטומאה. כי שמא היתה הראיה גם ביום הקודם וגם בליל היום הבא, ונחשבת כשתי ראיות. או שמא היתה ראה אחת ביום אחד בלבד.

ועתה מבארת הגמרא את זמן בין השמשות שבברייתא:

והוינן בה: **הא גופה קשיא.**

אמרת: איזהו בין השמשות — משתשקע החמה, כל זמן שפני מזרח מאדימין. ומשמע לכאורה שהוא הזמן שעדיין לא השחיר אפילו החלק התחתון של כיפת הרקיע.

הא אין פני המזרח מאדימים, וכבר הכסף התחתון, ואף על פי שעדיין לא הכסף העליון — לילה הוא.

ואילו הדר תנא, בהמשך הברייתא: **הכסף התחתון ולא הכסף העליון — בין השמשות!?**

אמר רבה אמר רב יהודה אמר שמואל: כרוך, חברים יחד, ותני הכי:

א. איזהו בין השמשות — משתשקע החמה, כל זמן שפני מזרח מאדימין.

ב. והכסוף התחתון ועדיין לא הכסוף העליון — נמי בין השמשות.

ב. הכסוף העליון והשוה לתחתון — לילה.

ורב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל: הכי קתני:

א. משתשקע החמה, כל זמן שפני מזרח מאדימין — יום.

ב. הכסוף התחתון ולא הכסוף העליון — בין השמשות.

ג. הכסוף העליון והשוה לתחתון — לילה.

ואזדו רבה, המאריך את זמן בין השמשות, וכולל בו גם את הזמן "משתשקע חמה כל זמן שפני מזרח מאדימים", ורב יוסף, המקצר את הזמן של בין השמשות ומגבילו רק לזמן שהכסוף התחתון ולא העליון — לטעמייהו.

דאיתמר: שיעור בין השמשות — בכמה?

אמר רבה אמר רב יהודה אמר שמואל: זמן הליכה של שלשה חלקי מיל.

והוינן בה: מאי שלשה חלקי מיל?

אילימא תלתא פלגי מילא, שלשה חצאי מיל — אם כן, נימא: מיל ומחצה.

אלא, תלתא תילתי מילא, שלשה שלישי מיל — אם כן, נימא: מיל.

אלא: תלתא ריבעי מילא שלשת רבעי המיל.

ורב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל: זמן הליכה של שני חלקי מיל.

והוינן בה: מאי שני חלקי מיל?

אילימא תרי פלגי מילא, שני חצאי מיל — אם כן, לימא: מיל.

ואלא תרי רבעי מילא — אם כן, לימא חצי מיל.

אלא תרי תילתי, שני שלישי מיל. לח-א

ומבארין: מאי בינייהו, מהו שיעור ההפרש של זמן בין השמשות בין רבה לרב יוסף? — איכא בינייהו פלגא ד"דנקא", חצי שישית. דהיינו, זמן הליכה של אחד חלקי שנים עשרה מיל. שזהו ההבדל בין שלשת רבעי מיל [שהם תשע חלקי שנים עשרה] לשני שלישי מיל [שהם שמונה חלקי שנים עשרה].

וחילופה, ומצאנו מחלוקת אחרת העוסקת בענין דין שיעור, אשר בה נוקט רבה את השיעור הנמוך ואילו רב יוסף הוא זה שנוקט את השיעור הגבוה — בדין טלטול חלתא, כוורת, בשבת.

לקמן בדף קכג ב מתבאר כי נחמיה רצה לחזק את שמירת השבת, וגזר שלא לטלטל כל דבר חוץ מאשר אוכל וכלי הסעודה. לאחר שהגזירה הועילה לחזק את שמירת השבת החלו בהדרגה להקל ולטלטל כלים שימושיים.

ההיתר ניתן לכלים בלבד. אבל כלים גדולים מאד, וכפי שיתבאר שיעור גדולם לקמן, אינם נכללים ב"תורת כלים", ולכן הם אסורים בטלטול בשבת. דאמר רבה: